

žene, ako bi mu tudi obilni trud težavnega poklica ne pustil doživeti starosti in se veseliti srečnega in blaženega uspeha, za kar je vztrajno deloval.

Knjiga Slovénka

v

XIX. veku.

Jožef Rozman Trebanjski r. v Ljubnem 11. febr. 1801, za mašnika posvečen v Salzburgu l. 1824, pastiroval duhoven pomočnik v Šent-Jernej, Semiču, Šmartinu pri Litiji, župnik v Borovnici, v Cirknici dekan in od l. 1848 v Trebnjem, kjer je u. 10. julija 1871. — Spisal je nekaj molitvenikov na pr.:

a) Oče naš, kateri si v nebesih, ali mnoge molitvice v čast našiga nebeškiga Očeta. — b) Posvečeno bodi tvoje ime, ali nauki in molitve za mlade ljudi, zlasti za otroke. Pridjan jim je tudi Katekizem. 12. str. 286. — c) Daj nam danes naš vsakdanji kruh, ali mnoge molitve, v katerih po Jezusovim nauku Očeta, ki je v nebesih, vsiga prosimo, česar vsak dan za dušo in telo potrebujemo. V Ljubljani l. 1851. 3. nat. str. 357 (Vid. Zg. Danic. 1854). — Bil je izvrsten govornik, in nekaj njegovih pridig se je izročilo d) Duhovnemu Pastirju, ki jih donša v sedanjih oblikah na pr. l. 1885. v praznik vseh svetnikov: Tudi nam je mogoče sveto živeti, ker 1. nimamo večih zadržkov na potu kreposti, kakor so jih svetniki imeli in ker imamo 2. ravno tiste pripomočke k svetosti in zveličanju, kakor so jih svetniki imeli. — Spomin vernih duš v vica h. Grobi nas učé: 1) spomin pokojnih z žalostjo obhajati; 2) njih poslednjo voljo natanko spolnovati; 3) veseliti se, da se kmali z rajncimi spet vidimo, in 4) če so v kraji očiščevanja, jim po svoji moči iz njega pomagati . . . Tukaj počivajo moj oče, si misli hvaležni otrok na grobu; tukaj so pokopani moja mati . . .; tukaj leži, si misli zapuščeni zakonski, moja žena . . .; tukaj leži, si misli zapuščena vdova, mož, pač dober mož, gospodar in oče je bil, molitev in delo je bilo njegovo največe veselje, kako skrbno je otroke od hudega na dobro obračal, kako rad je ž njimi molil, kako mi jih je priporočal še v zadnjem trenutku, predno je izdihnil svojo blago dušo, naj jim bom dobra in skrbna mati, naj jih vendar varujem, da nobeden ne bode pogubljen! itd. itd. (Prim. tudi Slov. Prijatelj). — Tu in tam je kaj priobčil po Novicah, pa iz Tržiča o Vodniku (Vid. Spomenik 1859 str. 17).

Jožef Rozman Konjiški r. 10. jan. 1812 v Šmartinem poleg Kranja, v latinske, modroslovske in dve leti v bogoslovske hodil v Ljubljani, dve pa v Celovcu, posvečen 1835, kaplan pri sv. Martinu nad Celjem, v Šent-Ropertu, v Loki, na Laškem, župnik od l. 1842 v Šent-Ropertu, l. 1848 korar v Šent-Andreju, l. 1850 semeniški ravnatelj in bogoslovcem učitelj katehetike in pedagogike, l. 1854 vrši ogleda ljudskih šol, 1858 nadžupnik Konjiški, častni korar, u. 12. avg. 1874.

Slovenski pisariti jel je s Slomšekom med bogoslovci, ki se omenjajo v dotičnih a) knjižicah (Perpovedi, pravlice, sedem novih pripoved itd. vid. I. Knj. Lend. str. 232. J. R. t. j. Jožef Rozman; prim. Jezičnik XXIV str. 2 itd.). —

b) V Drobčincah, kjer se nahajajo razni in čvrsti spisi njegovi na pr. l. 1849: Novi zvonovi na Laškem. — L. 1850: Jožef Zore, kerčmar; Prava vera čez vse velja. — L. 1851: Kaj stori sv. Duh. Pokušne za šolo. Matija Balon tehant itd. Od rud. Iz deržavoznanstva. Martin Lašič, teržan itd. — L. 1852: Od božjih potov. Blagoslovljenje nove cerkve. Simon Klančnik. Mica Srebot, Mastnakova; Anuštín Šefer. Turki

na Koroškem. Gorje lažnjivcu. Najdeno odrajtaj itd. Kratka dogodivščina starega sveta. Od živalstva. Od planetov ali premikavnih zvezd. Od nepremikavnih zvezd. — L. 1853: Blagoslov novega pokopališča. Kerš. beseda. Pridiga v god sv. Jurja, sv. Joana Kerstnika, sv. Helene. Franc Hladnik. Marko Hanžic. Joan Vašal. Križarske ali svete vojske. Hudič si sedeža iše in kje ga najde. Kratka dogodivščina slavianskega sveta. Amerika najdena itd. — L. 1854: Zveličana Hema. Nekaj homiletiških pridig (str. 3 — 38). Leonard Hodiščan viši škof. Jakob Rormeister. Martin Pegeus. Mica Bezgovšek Lokošica. Kristina. G. Bonard. Turki na Krajskem. Osmero prilik o pokori. Basni. Sadike in rastline. Križ našega odrešenika. — L. 1855: Magnus Klein opat. Ana Ribežl Brežnica. Sveta Melania. Kako so Koroški Slovenci se pokristianili. Nekaj za može — za žene itd. Prilike, basni. Kateketika (str. 211 — 385). — L. 1856: Keršanska beseda — 4 pridige: od pregrešnega železja; od gizdaste, pregrešne obleke; od škodlive rabe tobaka, od pijanosti (str. 3 — 35).

c) Drobtince za leto 1851. VI. V Celovcu. 8. XVI. 264. Leon. — L. 1852. VII. 8. XV. 272. — L. 1853. VIII. 8. XX. 282. — L. 1854. IX. 8. XVI. 268. — L. 1855. X. 8. XV. 385. Te letnike je vredoval Jožef Rozman. Ker se v njih mnogotero pjasnuje napredek našega slovstva, naj se kaže tu iz raznih predgovorov nekoliko na pr.:

Predgovor 1851. Drobtince VI. tečaja so svojim peterim tovaršicam, ktere so se po svetu že razšle, od glave do nog kakor sestra svojej sestri podobne. Jednako so opravljene, jednaki jezik govoré, le tu in tam nekoliko po novih oblikah zavijajo . . . Dosihmal so jim Celjski opat, čast gosp. Matija Vodušek potni list podpisovali, ali zavolj mnogih skerbi in raznih opravil se niso mogli više s tem delom pečati. Da bi tedaj Drobtince doma ne zaostale, sim ga letos jaz jim podpisal, in prosim ob jednim vse ljube čitatelje ali bravce, da bi jih blagovoljno sprejeli in tud svojim znancom in prijatlom priporočili . . .

1852. VII. . . . Nadjam se, da Vam dopadle bodo letošne Drobtince, in reči si upamo, da kar njih notranjo ceno zadene, se ne vstrašijo nobene svojih prejšnih šesterih tovaršic; kajti bogato smo jih obdarovali, okinčili in ozalšali, smeli bi reči, kakor nevesto na dan njene poroke . . .

1853. VIII. . . . Dasiravno so Drobtince toliko hčer že preskerbele, in jim toliko dragega blaga podarovale, jim dosihmal primérne dote še ni zmanjkalo. Sopot vam pošljejo zalo in ljubeznjivo hčerko; osma je že, po navadi okinčena in obdarovana z raznoteraj roboj, tako da se nadjati smémo, da se Vam gotovo kmalo bo prikupila . . .

1854. IX. . . . Naš cilj in namen je, pomnožiti po Drobtincah čast božjo, in pozdigovati više in više pravo djansko (moralno) omiko slovenskega ljuda, povédati pa tudi vmes za smeh in kratek čas kaj; kajti človek od težkega dela vtruden potrebova počitka, da se okreva; duša pa tu in tam kakega razveselovanja, da se preveč ne opeha in ne omaga. Zategadel, ker vidimo in slišimo, da večina slovenskega roda rada prebéra naše Drobtince, hočemo, dasiravno narejajo mnogo dela in truda, vendar le še nabirovati in sostavljati jih, ako ne za več, saj za eno léto še; in prosimo ponižno zdajle vse slovenske rodoljube, podpirati nas in pošiljati nam prikladnih sostavkov itd.

1855. X. . . . Da so Drobtince letos obširniše od poprejšnih, pride od tod, ker pridjana jim je „kateketika“ ali poduk pervencov u sveti veri Jezusovi, kakor se uči in razlaga u šentandrežkem semenišču. Z letom 1855 bodo Drobtince berž ko ne končale svoj tek, in posihmal menda ne bodo več hodile po svetu . . . Kar so naukov, svarov in opominov prinesle, naj jih Oče nebeški svojim svetim blagoslovom urodoviti, da bodo

še u poznih poznih letih razširjale čast božjo, in podpirale časno in večno srečo slovenskega ljudstva! . . .

d) Kateketika ali Poduk pervencov u sveti Jezusovi veri. Spisal Jožef Rozman, učitelj kateketike in detovodstva u šentandrežkem semenišču. U Celovcu 1855. 8. str. 181. — Iz Kateketike, ktero je posebej za bogoslovce dal na svetlo, in kateri geslo je sv. Krizostoma slovo: Ni višje umetnosti od reje otrok — bodi n. pr. §. 72. Važnost jezika sploh:

„Jezik je nad vse važen — po njem namreč izobražujemo ne le samih sebe, in napredujemo u vednostih in znanostih; temuč naznanjamo tudi drugim svoje misli in želje, in izbijamo predstave, razumke, občute in naklepe u njih — na njem torej sloni naša izobražba in izobražba našega bližnjega. Je jezik zmeden, so zmedeni tudi razumki; je jezik nedoločen, volja ne ve, kam bi se obrnila, in omahuje zdaj na eno stran, zdaj na drugo; je jezik merzel in na pol mertev, se čuti ne vnamajo in ne plamené, ravno ker jim manjka pravega netila. Je pa jezik lepo vravnan, je določen in iskren, so lepo oskerbljeni tudi razum, volja in serce.

Jezik naj več pomaga poduk oživljati, razjasnovati in mil obraz mu davati. Postavim kolikokrat se primeri, da kake reči ne razumevamo zavoljo neprikladnosti besedi in izrazov, in clo studiti se nam jame; ako pa se ravno tista reč razlaga nam z drugimi besedami, se zdeva nam lahka in razgovetna, in poslušamo jo radi in z veseljem. Iz tega se ne težko vidi, da na jeziku, to je na besedah in izrazih je močno veliko ležeče u kateketičkem poduku, in da vsakega kateketa je sveta dolžnost, prizadevati se z vso skerbjo in močjo, tako govoriti in upotrebovati take besede in izraze, da namen kateketičkega poduka doseže se naj gotoviše. Ni zadosti, da le kateket razumeva samega sebe in rabi u pristnem pomenu vsako besedo, temuč tudi učenci morajo jemati vsako besedo u tistem pomenu, u kakoršnjem je njih učitelj jo rabil. Ni zadosti, da ogiba se samo mračnih in napčnih izrazov; marveč tako jasno in določno naj govori, da ni močče, u krivem pomenu jemati njegovih besed. — U resnici! pač ni treba posebne bistrosti, spoznavati da jezik je neprecenjen dar božji, po katerem dohaja nam nepopisljivo veselje, po katerem razločujemo se od neumne živine, in se vzdigujemo in pogovarjamo z Bogom, kateri izvir je vsega dobrega in bitje naj bolj popolnoma. — Smert in življenje sta u oblasti jezika, pravi sv. pismo (Preg. 18, 21); oj da bi pač tudi spoznavali veliko vrednost jezika! da bi vselej in vsikdar umno govorili, govorili u večjo čast božjo in govorili u svojo in svojega bližnega srečo časno in večno! (str. 321. 322. Drobt. 1855).

e) Abecednik za slovensko-nemške šole . . . f) Malo Berilo za pervošolce . . . g) Kerščanski katoliški nauk okrajšan . . . h) Kratka dogodivščina svete vere Jezusove . . . L. 1850. 1852 (Vid. Kateket. str. 385). — L. 1874. 8. 170 (I. Knj. Lend. str. 248—9. Jezič. XXIV. str. 15).

f) Cvetje keršansko-slovenske zemlje. Pridnim mladenčem in dekličem v darilo nabral in v venec povil Jožef Rozman. V Celovcu 1857. 8. str. 101. Nat. in prod. J. Leon. Z 9 podobšinami — po Drobtinicah: Sv. Mahor in sv. Fortunat; sv. Maksimilian; sv. Viktorin; sv. Miklavž; sv. Rupert; sv. Modest; sv. Ciril in sv. Metodi; sv. Lihard; sv. Hema. — V predgovoru kaže se lepi namen tej knjižici, namreč: „Naša ljuba slovenska zemlja, ki nas rodila je, se mi zdeva velik in veličasten božji vert, v katerem raste mnogo zalih dreves in lepih cvetlic prave izveličanske vére. Ali pa veste, kdo je prvi v potu svojega obraza sadil ta božji vert med nami? kdo polival ga s svojo kervijo? kdo postavil toliko belih cerkvá in zalih samostanov, ki so duhovski tabri naše svete cerkve? . . . — Ali ni mar žalostno, da mnogo mnogo je Slovencev, ki še po imenu ne pozna pravih oznanovavcev naše svete vére? ali ni gerdo, da tako malo obrajtamo,

tako slabo cenimo ravno tiste svetnike in svetnice, ki so živeli tu v naši domovini, so mnogo se potili in tudi svojo kri prelili, da so zapustili nam naj večje bogastvo, naj lepši zaklad, sveto vero namreč? — Najdejo se nehvaležniki, katerim podobe naših domačih svetnikov in svetnic niso po volji, in clo iz cerkve bi jih djali, naj bi le smeli... Hvaležnost in spodobno čast do prvih apostolov naše ljube domovine med nami obuditi, posnemo njih svetih čednost oživiti, in obilniši blagodar njih mogočne prošnje pri Bogu za naše kraje dospeti, sem to nebeško „Cvetje keršansko-slovenske zemlje“ nabral, in ga sosebnost vam, mladenči in deklči, v darilo podam... Ker je pa za človeka tudi dobro, da vê kaj ne samo od vasi ali dežele, v kateri živi in v kateri je bil rojen, timveč tudi od drugih krajev in dežel, sem na koncu vsakega življenjopisa dostavil nekoliko čertic iz zemljopisa, in se nadjam, da bom tudi s tim vam ustregel. Z Bogom!

g) Družbine bukvice za dekleta, ki so pri dekliški ali križovski družbi v Konjicah. Spisal J. Rozman. I. Natis menda l. 1860. V Ljubljani V. natis l. 1868. 8. 482. — VIII. l. 1874.

h) Družbene bukvice za žene in hišne gospodinje, ki so pri križovski družbi v Konjicah. Spisal J. Rozman. V Ljubljani 1864. 8. str. 48. — Družbine bukvice za dekleta, ki so pri dekliški ali križevski družbi v Konjicah in tudi za druge pobožne ženske. Spisal Jožef Rozman, pokojni Konjiški nadžupnik. V Ljubljani 1886. 8. 538. Natis XI. Zal. Gerber. —

Vodil in vladal je bratovščine vse; posebno skrb je gojil za Križevsko. V njej je imel stanovske nauke dekletom vsaki mesec, možem, mladenčem in ženam vsaki drugi mesec. Potem je za vsak stan spisal postave ali vodila, za dekleta pa celo molitveno knjigo. Po Rozmanovem prizadevanju moramo v resnici o tej družbi reči, kar pravi družbina pesem:

Prelep vrtec vidim stati,
S cvetjem čednosti nas'jan,
Lesketa se v zarji zlati,
S svetim naukom okopan;

In cvetlic prelepo cvetje
Je pobožnih duš zavetje;
Vrt je križu posvečen
In Mariji izročén.

Bil je J. Rozman izgleden duhovnik in vnet dušni pastir, pa tudi navdušen Slovenec in iskren narodnjak. Sleherno slovenskemu ljudstvu koristno podvzetje je po moči podpiral in pospeševal na pr. Družbo sv. Mohora, Slovensko Matico s 1000 gld., Čitalnico v Celju, Slovenijo, Političen list Slovincem silno potreben itd. „Ravno oni pa so tudi z svojim umom prvi opazili, da od društva ustanovljeni list „Slovenski Narod“ zahaja na kriva pota, ter so takoj iz društva izstopili, ker njihovo svarjenje in opominjevanje ni nič pomagalo (str. 34)“. Krivemu liberalizmu nasprot je vstanovil brž v Konjicah katoliško politiško društvo, katero je pod njegovim predsedništvom jako vspešno delovalo. Koliko je daroval v dobrotne namene, kaže njegova oporoča in nekoliko „Spominska knjiga Konjiške nadfare in dekanije“, katero je jel spisovati. V njej je nam posebno znamenito, kar pripoveduje o svojem slovenskem napredovanju na pr.: „Ščasoma sem se začel vaditi, v slovenskem pisanji, sem tu in tam škofu kaj pomagal... Vredništvo Drobtinic sem popustil zavoljo sitnosti, ki so me zadevale... L. 1851 sem postal višji ogleda ljudskih šol cele lavantinske škofije, kar mi ni bilo po volji, a bil sem nekako primoran... Višji šolski ogleda biti in voditi šolstvo cele škofije — je v resnici velika in blaga naloga; kaj bi človek lahko storil, ko bi smel delati po moralnih in pedagoških načelih. Ali kaj! ko so mi bile roke na vse strani zavezane in nisem družega bil, kakor stroj v vladinih rokah, sem nanzanjal in izpeljeval le, kar so mi v Gradcu in Celovcu velevali. V Celovcu je bil šolski svetovalec Simon Rudmaš, ki je bil bistra in unna glava in torej maternega jezika

in narodnega razvijanja v šolah ni zatiral: ali v Gradcu sta bila dva zagrizena Nemca, Hermann in Jarisch, ki sta hotela slovenščino v slovenskih šolah popolnoma zatreti in sta me dolžila, da sem sovražnik nemške kulture. Prosil sem za tega del rajnega škofa pismeno, da bi me odstavili od te službe, pa niso hoteli. Tudi v Ljubljani je bila neka stranka, ki se je kranjščine pretrdo držala in napredovanje šolstva zavirala. Takrat ste izišle na Dunaju v zalogi šolskih knjig dve: „Abecednik za slovensko-nemške šole“ in „Malo berilo za prvošolce“ z nekterimi novimi oblikami in besedami, pa proti vpeljavi teh knjig v ljudske šole na Kranjskem se je protestiralo iz Ljubljane pri ministerstvu (str. 17)“. — Temu nasprot pošlje 14. jan. 1853 J. Rozman ministerstvu obširno pismo, v katerem pobija ugovore ljubljanskega protesta, zagovarja nove šolske bukve, oblike in besede ter izpoveda odkritosrčno svoje misli o slovenskem jeziku in slovstvu. Celo pismo je v omenjeni „Spominski knjigi“ prepisano in ima za naše šolstvo zgodovinski pomen (str. 17, 22, 23). — Dopisoval je prva leta časih tudi v slovenske in nemške liste. Nekteri njegovih spisov se nahajajo po slovenskih Berilih za latinske šole. Govoril je najrajši slovenski, počasno in premišljeno, zmirom pravilno, kakor pravite po pismu. Slaven spominek dan mu je v knjižici:

Jožef Rozman, kn. šk. konzistorialni svetovalec, častni korar Lavantinske stolne cerkve, dekan in nadžupnik Konjiški. Izgled pravega dušnega pastirja in krščanskega rodoljuba. Spisal Ivan Skuhala, kaplan Konjiški. 1874. 8. 61. Zal. pisatelj. Natis. Narodna tiskarna v Mariboru.

Pridejana je „Pogrebna beseda“, ktero mu je govoril kanonik Fr. Kosar, in „Pesem“ žalostinka, v spomin zložil J. Virk, kjer milo poje na pr.:

1. Ko kaplja kane, alj se zvezda utrne, Grom hraste in pečine v brezno zvrne: Tak hitro ngasne nam življenja dan. Tako glej, Jožef Rozman zdrav se pelje H prijatelju, ko grenka smrt postelje Mu postlico krvavih smrtnih ran. Dvanajsti dan avgusta zdrav odide, O strašni dan! — pa več nazaj ne pride.	4. Počivaj sladko, biser vekoviti, Nadžupnik, častni korar! v slavni kiti Slovenskih zvezd se vtrinčaj Slave sin! Počivaj sladko, srce ljubeznjivo, Ki si za rod gorelo nevsahljivo, Oddehni si od truda, tug in bolečin! Raduj se, dobra duša, limbar čisti, Duhovstva cvet in jaguje brez zavisti!
5. Ovčic ljubezen, revežev solzice,
Oltar kamniti, cerkve krasno lice,
In zvoní vbrani, — bodo Tvoj spomin;
Katoljske družbe in zavodi mnogi,
Dobrote Tvoje v vsakoršni nadlogi,
Pleto Ti venec, dični Slavjanin:
Dokler v Konjicah bivajo Slovenci,
Ti bodo kinčali gomilo z venci.

Iz šole za šolo.

Razzlogovanje.

(Sestavil **Fr. Jamšek.**)

(Dalje.)

ILV.

(Učitelj napiše na šolsko tablo, šolarji prepisejo.)

1.

Namesto: Smert pobira. Vert je odpert. Seršeni serkajo sladčico, piše se: Smrt pobira. Vrt je odprt. Sršeni srkajo sladčico.